STUDIA THEOLOGICA TRANSSYLVANIENSIA 4 (2003) 149–161

KEREKES LÁSZLÓ

A CÍMZETES PÜSPÖK INTÉZMÉNYÉNEK KIALAKULÁSA ÉS KÁNONI SZEREPE

SUMMARY. The title of this study is *The Development of the Institution of Titular Bishop and its Canonical Role*. According to the Code of Canon Law all bishops belong to one of two categories: diocesan bishops or titular bishops.[1] The institution of titular bishops, formerly called *episcopus in partibus infidelium*, is one of the more curious ecclesiastical institutions of our day, because they hold the title of a diocese which no longer has clergy and Christian faithful due to historical and political reasons. Many of these bishops undertook to assist other diocesan bishops in the exercise of pontifical functions. They were known as *vicarii in pontificalibus*. The Congregation for the Propagation of the Faith with an encyclical letter, issued on 3 March 1882, abolished the expression *episcopus in partibus infidelium*, and substituted it with the expression *episcopi vel ecclesiae titulares* (titular bishops or churches).[2] Pope Leo XIII in his apostolic letter *In suprema rei,* by using the same expression, affirms this new title.[3] The title of *titular bishop* was given to bishops who had received episcopal consecration but who had not been appointed to a cathedral church. They were ordained to episcopal sees that had been suppressed by force of circumstances.

The role of titular bishops in the church is a kind of ancillary or indirect service, if they are coadjutor or auxiliary bishops to those who are diocesan bishops. The Decree on the Bishops' Pastoral Office in the Church, *Christus Dominus,* emphasizes that coadjutor/auxiliary bishops are appointed in a diocese to exercise a ministry of assistance to the diocesan bishop in the pastoral needs of the local church. They exercise their ministry in harmony with the diocesan bishop, who is the pastor and the local ordinary of the diocese. Although auxiliaries have an episcopal dignity from ordination, they receive faculties either by delegation, i.e., the letter of appointment or by way of an office which has been specified by the law.[4] Some titular bishops play a key role in service of the universal Church, in cases where they are appointed as papal

---

[1] See canon 376, in *Codex iuris canonici, auctoritate Ioannis Pauli PP. II* promulgatus, fontium annotatione et indice analytico-alphabetico auctus, in Civitate Vaticana, Libreria editrice Vaticana, 1983, p. 107.

[2] See *Collectanea S. Congregationis de Propaganda Fide; seu Decreta, Instructiones, Rescripta pro apostolicis missionibus,* Romae, Ex Typographia Polyglotta S.C. de Propaganda Fide, 1907, vol. 2, p. 157. For an accurate summary see under title: *Titular Bishop*, in *New Catholic Encyclopedia*, San Francisco-Toronto, McGraw-Hill Book Company, 1967, vol. XIV, pp. 176–181.

[3] See *Acta Leonis XIII Pontificis Maximi*, Romae, Ex Typographia Vaticana, 1884, vol. III, p. 94, and *Acta Sanctae Sedis* (= *ASS*), 14 (1896), p. 535.

[4] See SECOND VATICAN COUNCIL, Decree on Bishops' Pastoral Office, *Christus Dominus* (=*CD*), 28 October 1965, nn. 25-26, in *Acta Apostolicae Sedis* (= *AAS*), 58 (1966), pp. 685-686. English translation: A. FLANNERY, (ed.) *Vatican Council II: The Conciliar and Post-Conciliar Documents*, (= FLANNERY), New revised edition, vol. I, Northport, NY, Costello Publishing Company, 1998, pp. 578-579.

Legates to different particular churches, to States, to public authorities, or to the offices of the Roman Curia.

The first part of this study presents the historical development of the titular bishop from the first ecumenical councils until the Second Vatican Council. This reveals the complexity of the origins and development of the institution of titular bishop. The second part – through the documents of the Second Vatican Council and their influence in formulation of the canons on titular bishops – defines the different categories of titular bishops and their canonical situation according to the Code of Canon Law and the Code of Canons of the Eastern Churches, and subsequent legislation. It is beyond the scope of this article to include more about titular bishops, e.g., their qualifications, appointment to an office, rights and obligations, and cessation of office. Nevertheless it reassures us that even if their titular diocese is lacking clergy and Christian faithful, titular bishops as sharers of Christ's consecration and mission, exercise in different forms the divinely instituted ecclesiastical ministry.

Bevezetés

Napjainkban több alkalommal találkozunk a püspöki szolgálat különböző formáival, mint pl. megyéspüspök, segédpüspök, koadjutor püspök, címzetes püspök. Az Egyházi Törvénykönyv (*Codex Iuris Canonici,* a továbbiakban *CIC*) mindenekelőtt megyéspüspököt és címzetes püspököt különböztet meg.[5] A 7-8. században, az izlám terjedése nyomán az elfoglalt egyházmegyék elűzött püspökei nyugatra menekültek, de megtartották az egyházmegyéjük címét. Haláluk után új püspököket szenteltek ugyanarra a püspöki székre, vagy címre, abban a reményben, hogy az elfoglalt egyházmegyékbe valamikor visszatérhetnek.[6] A modern egyházi intézmények egyik legérdekesebb formája épp a címzetes püspöké, hisz ma már nem létező részegyházra szentelik: így szolgálatát más egyházmegyében (részegyházban) végzi a helyi megyéspüspök felügyelete alatt; illetve a világegyház szolgálatára, amennyiben más hivatalt tölt be. Leggyakrabban használt néven, *segédpüspök* szerepel, és a megyéspüspök segítségére vagy közvetlen szolgálatára nevezik ki.

---

[5] Vö. 376. kánon (= k.) és magyarázata, in P. ERDŐ, (szerk., ford.), *Az Egyházi Törvénykönyv*, A CIC. hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal, Bp. SZIT. 1997, pp. 330–331. A Keleti Egyházak Törvénykönyve (*Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium = CCEO*) a 179.k.-ban beszél a címzetes püspökről, ami szerint az a püspök, akire nem bízták az eparchia kormányzását, címzetes püspöknek hívjuk. Vö. *Code of Canons of the Eastern Churches: English-Latin Edition*, New English Translation, prepared under the auspices of the CANON LAW SOCIETY OF AMERICA, Washington, DC, Canon Law Society of America, 2001, p. 68.

[6] Vö. S. SIPOS, *Enchiridion iuris canonici ad usum scholarum et privatorum concinnavit,* Romae, Orbis Catholicus, 1960, p. 215.

A 2. vatikáni zsinat a *Lumen Gentium* kezdetű, az Egyházról szóló dogmatikus konstitúciójában a püspökségről és a püspökökről szól, anélkül, hogy különbséget tenne köztük. A dokumentum kiemeli, hogy a püspökszentelés a papi rend teljességét adja, és a megszentelés hivatalával együtt magával hozza a tanítás és kormányzás hivatalát is.[7] A püspökök népükért imádkozva és dolgozva, sokféleképpen és bőségesen merítenek Krisztus szentségének teljességéből. Kriszus helyetteseiként és követeiként kormányozzák a rájuk bízott részegyházakat, elöljárói annak a népnek, amelyet kormányoznak.[8] Elmondható mindez a címzetes püspökökről is, akiknek saját címük van, de egyházmegyéjükből hiányzik a klérus és a krisztushívők csoportja? A következőkben nézzük meg, hogyan alakult ki a címzetes püspök intézménye, hogyan változott az egyháztörténelem folyamán, kik sorolhatók a címzetes püspökök közé, valamint mi a címzetes püspökök szerepe és jogi helyzete az Egyház életében.

Történelmi áttekintés

Az *Annuario Pontificio* pápai évkönyv röviden összefoglalja a címzetes püspök intézményének történetét.[9] Két fontos történelmi támpontot említ: az első az izlám terjedése a 7–8. században, ami befolyásolta a mai Közel-Kelet, Balkán, Észak-Afrika és Spanyolország egyházait; a másik a keresztesháborúk megszűnése, és ennek nyomán történő politikai fordulat a 13. században. Az egyházmegyéjükből elűzött püspököket a nyugati egyházmegyék püspökei fogadták be, mint segédpüspököket, majd utódaikat ugyancsak erre az egyházmegyére/titulusra szentelték fel. Ezt a gyakorlatot szabályozta a viennei zsinat majd a trienti zsinat fönntartva az Apostoli Szentszék jogát az ilyen kinevezésekre.[10]

---

[7] Vö. *Lumen gentium (= LG)* n. 21, In *AAS*, 57 (1965), pp. 24–25. Ford. J. CSERHÁTI – FÁBIÁN, Á. (szerk.), *A II. vatikáni zsinat tanítása*, Bp, SzIT. 1986.

[8] Vö. *LG*, nn. 26-27, In *AAS*, 57 (1965), pp. 31–33.

[9] Vö. *Annuario Pontificio per l'Anno 2002*, Città del Vaticano, 2002, pp. 1579-1580. A betöltött címzetes püspöki székek fölsorolásához, vö. ibid., pp. 681-863.

[10] A 7-8. századtól a szaracénok, a 13. századtól a törökök és más nem-keresztények által elűzött püspököket a nyugati püspökök segítőtársként befogadták, haláluk után pedig a „hitetlenek" kezében maradt egyházmegyék címére újabb püspököket szenteltek. Vö., ibid., p. 1579, valamint *Lexikon Für Theologie und Kirche,* Herder, Freiburg, 1965, vol. 10, pp. 212–213.

1. A címzetes püspök intézményének kialakulása és fejlődése az 1917-es Egyházi Törvénykönyvig

1. 1. A nikaiai zsinat

A legkorábbi említés a címzetes püspökökről a nikaiai zsinat kánonjai közt található. A zsinat a 8. kánonjában beszél azokról az eléggé nagy létszámú címzetes érsekről és püspökről, akik nem törődnek a tituláris templomukkal bár birtokolják a püspöki karaktert.[11] A zsinat ugyanakkor elrendelte, hogy a novatianus eretnek püspökök megtérésük után megtarthatják a püspöki címet, de nem a hivatalt is.[12] A 8. kánon azokról a területekről, városokról szól, amelyek már rendelkeznek püspökkel, és egy novatianus eretnekségből megtért püspök akar közösségre lépni a katolikus egyházzal. Az egyik lehetőség, hogy a helyi püspök megengedi a megtért novatianus püspöknek a püspöki cím megtartását (pl., hogy püspöknek titulálják), de nem a püspöki hivatalt is. A másik lehetőség szerint a volt novatianus püspök mint *chorepiscopus*, vagy vidéki püspök segít a helyi püspöknek. Nem abban a városban tartózkodik, ahol a helyi püspök, hanem a környező vidéken teljesíti szolgálatát, hiszen a zsinat kiemelte, hogy egy városban csak egy püspök lehet. A vélemények különböznek azzal kapcsolatban, hogy a *chorepiscopus* valóban püspök volt, vagy csak a püspöki címet viselte, de mint presbiter működött volna.[13]

A zsinatnak e kánonnal kettős célja volt. Az első: egy pasztorális prolémát akar megoldani, éspedig a már hét évtizede jelenlévő novatianus eretnekséget, bár a zsinat elsősorban az arianizmus eretnekség tételeinek elítélésével foglalkozott. A zsinat húsz kánonjából nyolc foglalkozik a klerikusokkal, négy a joghatósági problémákkal, másik kettő pedig a püspökök áthelyezésével, valamint egy az aposztáziát tárgyalja. Az Egyház és állam közti szoros kapcsolat eredménye a metropolita hivatalának létrejötte. Az említett kánon másik célja az "*egy püspök egy városban*" elvnek a gyakorlatba ültetése.

---

[11] In J. D. MANSI, (ed.), (= MANSI), *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima Collectio,* Parisiis, H. Wetter, (1901–1927), vol. 2, pp. 897–898. Angol fordítás in, N. TANNER, (ed.), (= TANNER), *Decrees of the Ecumenical Councils*, London, Sheed and Ward, 1990, vol. 1., p. 10.

[12] A 251-ben tartott püspöki sinódus kiközösítette Novatianus püspököt rigorista tételei miatt, amiben elutasította a bocsánatot a keresztényüldözés következtében "elesett" bűnösöktől. vö. W. BRIGHT, *The Canons of the First Four General Councils of Nicaea, Constantinople, Ephesus and Chalcedon,* Oxford, Clarendon Press, 1892, pp. 29–38.

[13] Részletesebb leírásához lásd, T.C. ANSLOW, "Titular Bishops as an Institution According to the *Annuario Pontificio*", in *The Jurist,* 58 (1998), pp. 124-151.

1. 2. A khalkédóni zsinat

A khalkédóni zsinat idején, az érseki hivatal mellet két érseki cím is körvonalazódik, anélkül, hogy a metropolita szerepét töltenék be. Így a khalkédóni zsinat beszél Nikaia és Khalkédón püspökeiről, akik érseki címet kaptak, de metropolita hivatal nélkül. Vagyis az illető püspök nem volt az egyháztartomány elöljárója, de ennek ellenére, mint olyat tisztelték. A zsinat különbséget tesz tehát a hivatal, ami nem más, mint a lelkek szolgálata, valamint a méltóság illetve a cím között. A 12. kánonban a zsinat megtiltja, hogy bárki a püspökök közül a császárhoz forduljon érseki címért, illetve, hogy bárki a világi hatóság segítségével érseki címet szerezzen magának. Aki már érseki címmel rendelkezik, megtarthatja, mint címet, de nem rendelkezik a metropolita hivatalával.[14]

1. 3. A viennei zsinat

Az 1311-1312-ben tartott zsinat, az avignoni pápaság harmadik évében, ugyancsak megerősíti a címzetes püspökök nikaiai és kalkhédóni eredetét, bár a erre vonatkozó 38. pont, nem a tartozik a zsinati dokumentumok közé, hisz nem tartalmazza a zsinat elfogadását.[15] V. Kelemen pápa rendezte a címzetes püspökök kinevezését, a Trienti zsinat főpapi liturgikus funkcióikat az ordinárius hozzájárulásához kötötte. Ez a kánon a *Corpus Juris Canonici Clementinae* részében, majd utódja, XXII János pápa kiadásában található. De ennek ellenére a szöveg a címzetes püspök létezéséről tanúskodik, kezdve a nikaiai zsinattól. A szöveg arról is értesít, hogy a püspökök kinevezése nagyon sok esetben az egyháztartományok és nem Róma joga volt. Az elfoglalt területekre kinevezett szerzetes-püspökök gyakran egyházmegyéről egyházmegyére vándoroltak, így szükséges volt egy egyházi rendelkezés kiadására, valamint megfelelő büntetés megállapítására, ami végetvetett ennek a gyakorlatnak. A szöveg a címzetes püspökség pontos meghatározását adja: azon egyházak, ahol hiányzik a klérus és a krisztushívők csoportja (*In plerisque ecclesiis nedum... praesidio facultatum privatis, sed et clero carentibus et populo Christiano*). Ez

---

[14] V. ö. MANSI, vol. 7, pp. 387–388, TANNER, vol. 1., p. 93. Marcian császár Khalkédón varosát érseki rangra emeli, de nem mint metropolita, hanem csak a címet viselheti. Azelőtt Nikomedia egyháztartományhoz tartozott.

[15] vö. *Conciliorum Oecumenicorum Decreta* (COD), ed. Josepho Alberigo et al. 3. kiadás (Bologna: Istituto per le Scienze Religiose, 1973), fordítás TANNER, vol. 1, p. 355. A COD átveszi Ewald Müller véleményét (in *Das Konzil von Vienne 1311–1312, Seine Quellen und seine Geschichte*, Münster in Westphalia: Aschendorff, 1934), aki szerint a 38 zsinati kánonból csak 20 viseli a zsinat tekintélyét.

később a kánonjogban standard kifejezéssé vált.[16] A viennei zsinat a 7. kánonjában pedig megtiltja a püspöknek, hogy más egyházmegyében gyakorolja joghatóságát, mint a sajátjában, és fenntartja magának Szentszéknek a püspöki kinevezés jogát ilyen különleges helyzetek-ben, ami mutatja a cselekmény komolyságát.[17]

A trienti zsinat

A trienti zsinat reformációról szóló dokumentuma a 14. ülésen született meg, 1551. november 25-én, amit a zsinati atyák a többi dokumentummal együtt írtak alá a zsinat befejező ülésén, 1563. december 3-4-én, és amit IV. Pál pápa a *Benedictus Deus* kezdetű bullájával 1564. január 26-án hivatalosan is jóváhagyott. A címzetes püspökökkel kapcsolatban a 2. kánonban találunk utalást. Azokról a vándorló püspökökről van szó, akiknek nincs állandó lakóhelye, és papokat szentelnek a helyi ordinárius engedélye nélkül. A dokumentum bevezetőjében a címzetes üspökökre vonatkozó megnevezést használja, éspedig azon püspökök, akik egyháza a nemhívők (hitetlenek) területén van (*episcopi ecclesiarum, quae in partibus infidelium consistunt*). A dokumentum megtiltja ezen püspököknek, hogy a helyi ordinárius kifejezett engedélye nélkül főpapi szolgálatot végezzenek abban az egyházmegyében, és büntetésképpen a püspöki funkciók alóli egy év felfüggesztést ír elő. A dokumentum a későbbiekben már címzetes püspökök kifejezést használja ezekre a püspökökre (*qui titulares vocantur*).[18]

A trienti zsinat után, a XIV Benedek pápa halála után kiadott *De synodo dioecesana libri tredecim* című gyűjtemény említi ismét a címzetes püspököt. Először a tartományi zsinaton való részvétel kapcsán konkrétan a címzetes érseket említi, akinek nincs szufragáneusa. Másodszor az érseki pallium viselése körüli vitánál található. A pápa ezt a kegyet néhány esetben a szuffragáneus püspöknek is megadta, bár nem rendelkeztek metropolitai hivatallal.[19] A dokumentum utolsó része a metropoliták a római pápához intézett egyöntetű kérését közli,

---

[16] In *CIC.*, Editio Lipsiensis Secunda post Aemilii Luduoici Richteri curas ad librorum manu scriptorum et editionis romanae fidem recognuit et adnotatione critica, Lipsiae, Ex officina Bernhardi Tauchnitz, 1881, vol. 2, pp. 1137–1138.

[17] Vö. TANNER, vol. 1, p. 363.

[18] In MANSI, vol. 33, p. 103, TANNER, vol. 2, pp. 714–715.

[19] Vö. *Benedicti XIV. Pont. Opt. Max., Opera omnia, vol. 11, De synodo dioecesana libri tredecim*, Ed. Novissima, Prati, In Typographia Aldina, 1844, Lib. XIII, Cap. XV, n. 9, p. 593–594.

hogy ne adjon palliumot tartományuk valamely szuffragáneus egyház-megyés püspökének, a metropoliták beleegyezése nélkül.

Az *Annuario Pontificio* a trienti zsinat utáni határozatok közt említi XV. Gergely pápa 1622 február 5-én kiadott, *Inscrutabilis* kezdetű határozatát, ami nem kis problémát vet föl e vonatkozásban.[20] Ugyanis XV Gergely pápa 1622. február 5-én kiadott bullája *Inscrutabili Dei providentia* kezdetű, és meg sem említi a címzetes püspököt.[21] A másik hasonló kezdetű bulláját, az *Inscrutabili divinae* kezdetűt, 1622 június 22-én adta ki, mellyel fölállítja a Hitterjesztési Kongregációt a missziós területek pasztorális munkájának összehangolására. Azonban e dokumentumban sem találunk utalást a címzetes püspök hivatalára vonatkozóan.[22]

1. 4. "Episcopi titulares"

A "címzetes püspök" hivatalos elnevezés a Hitterjesztési Kongregációtól származik. 1882 március 3-án határozatában eltörölte az eddig használt formulát, "*episcopus in partibus infidelium*" (a hitetlenek földjén lévő püspök). Az elfoglalt vagy nem létező egyházmegyék címére szentelt püspököket, valamint a püspököket és egyházaikat "*episcopi vel ecclesiae titulares*", azaz címzetes püspököknek és egyházaknak nevezte el.[23]

A határozat megjelenéséig a címzetes püspök megjelölésére egy másik formulát is használtak, amely magába foglalta a tartomány nevét is, pl. *X, az achajai Korintus érseke*, de aminek használata ezentúl már nem kötelező. Használható egyszerűen csak az egyházmegye neve, pl. *X., Korintus érseke*. A határozat, azért, hogy az így kinevezett püspököket megkülönböztesse az egyházmegyés püspökökt ől, akikre

---

[20] Vö. *Annuario Pontificio per l'Anno 2002*, p. 1580.

[21] Vö. *Bullarum, diplomatum et privilegiorum Sanctorum Romanorum Pontificium Taurinensis editio*, (cure Tomassetti), Locupletior facta collectione novissima plurium brevium, epistolarum, decretorum actorumque S. Sedis a Leone Magno usque ad praesens (i.e. 1740), Augustae Taurinorum, Sebastiani Franco et filiorum, 1867, Tom. XII, pp. 656–659.

[22] Vö. ibid., pp. 690–693.

[23] Néhány forrás a dokumentum kiadásának idejét március 3 helyett március 10-re teszi, pl. P. PALAZZINI, (ed.), *Dictionarium morale et canonicum*, Cura Petri Palazzini necnon professoris praxis administrativae canonicae in Pont. Universitate Lateranensi, Romae, Officium libri catholici, 1962–1968, vol. II., p. 733. A Hitterjesztő Kongregáció határozata végén pedig február 27 szerepel. Vö. Analecta Juris Pontificii, 22 (1883), pp. 369–370.

a krisztushívők egy csoportját bízták, címzetes püspököknek, illetve címzetes egyházaknak nevezte el, *episcopi vel ecclesiae titulares.*[24]

A Hitterjesztési Kongregáció joghatósága kiterjedt minden missziós területre, így a püspöki kinevezések is e területeken az említett Kongregáció illetékességébe tartoztak. A határozat megjelenése a missziós területek iránti figyelem eredménye, *a hitetlenek földje* negatív kicsengése miatt. A dokumentum ugyanakkor a címzetes püspök egy másik formáját említi, az apostoli vikáriust, akit a missziós területek azon részegyházai élére neveztek ki, amelyek a hívek és a klérus csekély száma miatt még nem lehettek egyházmegyék.

1. 5. XIII. Leó pápa

XIII. Leó pápa az 1882. június 4-én kelt *In suprema* kezdetű apostoli levelében már az *Episcopi in partibus infidelium,* "a hitetlenek vidékén lévő" püspök helyett az új, *címzetes püspök* megnevezést használja, megerősítve az újonnan bevezetett kifejezést.[25] Az apostoli levél a püspökök vasár- és ünnepnapi *pro populo* (népért végzett szentmise) bemutatásának kötelességével foglalkozik. A címzetes püspököket illetően azonban kivételt tesz. Eszerint a "címzetesnek" nevezett püspökök azok, akiket püspökké szenteltek, de nem birtokolják a széket és rájuk bízott hívekkel sem rendelkeznek. Őket nem terheli a püspöki szolgálatból származó kötelesség és felelősség a pro populo misét illetően.[26]

Az apostoli levél első részében kifejezi a címzetes püspök intézménye megőrzésének szándékát. Ezeknek a kinevezéseknek az egyik célja, hogy a már nemlétező egyházmegyék dicső emléke megmaradjon. A dokumentum azt is világosan kifejezi, hogy a címzetes püspök nem rendelkezik joghatósággal. Mivel nem veszi birtokba a püspöki székét, a címzetes püspök nem rendelkezik sem klérussal, sem hívekkel, tehát a püspöki hatalmát sem gyakorolhatja a nem létező hívek fölött, így ebből nem is származik kötelesség, ami a hívekért való felajánlott imát illeti.

---

[24] In *Collectanea S. Congregationis de Propaganda Fide; seu Decreta, Instructiones, Rescripta pro apostolicis missionibus,* Romae, Ex Typographia Polyglotta S. C. de Propaganda Fide, 1907, vol. 2, p. 157.

[25] Az *Annuario Pontificio* 1882. június 10 dátumot használ, holott a dokumentum alján 1882. június 4 található. Vö. *Annuario Pontificio per l'Anno 2002*, pp. 1579-1580, valamint in *ASS*, 14 (1896), p. 535, és *Acta Leonis XIII Pontificis Maximi*, Romae, Ex Typographia Vaticana, 1884, vol. III, p. 94.

[26] XIII Leo pápa, *In suprema rei* kezdetű apostoli levele, in ibid., pp. 92-93.

Az apostoli levél utal a Rituskongregáció 1831. november 12-én kelt levelére. Ebben a Kongregáció választ ad arra a kérdésre, hogy a megyéspüspöknek a püspöki szék birtokbavétele el őtt vagy után kell a népéért szentmisét bemutatnia. A válaszban az apostoli le vél nem utal kifejezetten a címzetes püspökökre, csak egyszer űen kimondja, hogy a püspöki szék birtokbavétele után a püspök köteles a népért szentmisét bemutatni. A pápa azonban a szeretetb ől adódó kötelességként érvel, hogy a címzetes püspöknek is Isten i rgamát kell kérnie népéért. Ugyanis, ha valakit egy már nem létez ő egyházmegye kormányzására szenteltek, az igazságosság, szeretet és együttérzés alapján imád-koznia kell potenciális népéért.

A pápa a címzetes-püspökszentelés alátámasztására hivatkozik elődjének VI Piusz pápának szokására, aki Cyrene számára címzetes püspököket szentelt. VI. Piusz pápa e szenteléskor utal a címzetes püspök szentelésének történetére és hagyományára.[27] A pápa a trienti zsinatra hivatkozva sorolja föl érveit a címzetes püspök k inevezése mellett: az Egyháznak meg kell őriznie ezt a jogát, a helyi egyházakról nem szabad megfeledkezni, és valakinek kifejezetten ezekért az egyházakért is imádkozni kell.

XIII Leo pápa, amikor a címzetes püspökök kinevezése okai mellett érvel, habár e püspöki kinevezésnek nincs is politikai vetülete, mégis lelki szempontból nagy jelent ősége van. Az Egyház így megőrizheti a már nem létező egyházmegye emlékét, és e részegyházakra vonatkozóan megtarthatja a püspöki kinevezés jogát.

1. 6. Az 1917-es Egyházi Törvénykönyv

Az 1917-es Egyházi Törvénykönyv nem beszél külön a címzetes püspökökről. A püspökök megkülönböztetésénél az egyházmegyés püspököket rezidenciális, vagy helybenlakó püspököknek nevezte.[28] A címzetes püspököket mint kivétel említi az egyházm egyéspüspök kötelességei és jogai felsorolásánál, pl. nem kötelesek az ötévenkénti jelentés összeállítására, a népért való szentmise felajánlására.

---

[27] Vö. VI. Piusz pápa (1775-1799), "Consecratio episcopi Nepesini et episcopi Cyrenensis habita in basilica sancti Pauli", 1778. október 4., in *Benedicti XIV. Pont. Opt. Max., Opera Omnia et Bullarii Romani Continuatio*, Prati, In Typographia Aldina, 1847, Tomus sextus, Pars I., CLXXXVI, pp. 520-528.

[28] *Codex iuris canonici, Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV, auctoritate promulgatus, praefatione, fontium annotatione et indice analytico-alphabetico ab Emo Petro Card. Gasparri auctus*, in Civitate Vaticana, Typis Polyglottis Vaticanis, 1933, xlvii, 786 p. Vö. 334. k. valamint magyarázata in S WOYWOD, *A Practical Commentary on the Code of Canon Law*, Revised and Enlarged Edition, New York, Joseph F. Wagner, 1948, pp. 135–136.

A Törvénykönyv azonban háromféle koadjutort is említ, amiből kettő a püspök személyének (*coadiutor datus personae episcopi*), és egy a püspöki széknek volt rendelve (*coadiutor datus Sedi*): 1) ko-adjutor püspök utódlási joggal, 2) utódlási joggal nem rendelkező ko-adjutor, akit segédpüspöknek is hívtak, 3) a harmadik koadjutor a püs-pöki széknek volt rendelve. Ez utóbi kinevezése az egyházmegye ki-terjedése miatt vált szükségessé.[29] A különbség abban volt, hogy amíg a két előbbi feladata a megyéspüspök joghatósága gyakorlásában való segítség, addig az utóbbi elsősorban a megszentelői feladatokban segí-tette a megyéspüspököt.[30] A Törvénykönyv szerint bár a címzetes püs-pök nem gyakorolhat semmilyen hatalmat a címzetes püspöki széken, és nem is veheti azt birtokba, nem kötelező számára, a *Missa pro po-pulo,* a népért való szentmise bemutatása, bár szeretetből olykor meg-teheti.[31]

1. 7. A 2. vatikáni zsinat és azt követő dokumentumok

A 2. vatikáni zsinat nem beszél kifejezetten a címzetes püspökökről, hanem összefoglalja a püspökökről szóló egyházi tanítást. A Zsinat az Egyházról szóló, *Lumen Gentium* kezdetű dogmatikus konstitúciója harmadik fejezetében beszél az Egyház hierarchikus alkotmányáról, különösen a püspökségről. Ahogyan Krisztus az apostolokat isteni küldetésben részesítette, úgy az apostolok továbbadták ezt a küldetést, elsősorban, a hagyomány tanúsága szerint a püspökök az apostoli magvetés folytatói. A dokumentum a továbbiakban beszél a püspökségről, mint az egyházi rend teljessége, majd a püspöki kollégiumról, annak fejéről, tagjairól, a püspöki szolgálatról, ami a tanítás, megszentelés és kormányzásban fejeződik ki.[32] Bár mindez a címzetes püspökökre is vonatkozik, a Zsinat mégsem beszél *explicite* a címzetes püspökökről.

---

[29] Vö. 350–355.kk. magyarázatát, in J.A. ABBO – J.D. HANNAN, (eds.), *The Sacred Canons, A Concise Presentation of the Current Disciplinary Norms of the Church,* Rev. Ed., St. Louis, Herder, 1957, pp. 374–377.

[30] A püspöki jelvények viselésével kapcsolatban lásd, C.A. BACHOFEN, *A Commentary on the New Code of Canon Law,* Sixth Revised Edition, St. Louis, Herder, 1925-1936, vol. 2, pp. 375–377.

[31] Vö. 348.k. magyarázata, in S. WOYWOD, *The New Canon Law, A Commentary and Summary of the New Code of Canon Law,* Third Edition, New York, Joseph F. Wagner, 1918, pp. 58-59, valamint idem., *A Practical Commentary on the Code of Canon Law,* Revised and Enlarged Edition, New York, Joseph F. Wagner, 1948, p. 141. Ezzel párhuzamos kánon nem található az 1983-as Egyházi Törvénykönyvben.

[32] Vö. *LG,* nn. 20–27, in *AAS*, 57 (1965), pp. 24–33.

A Zsinat *Christus Dominus* kezdetű dekrétuma, a püspök pásztori szolgálatáról az Egyházban, bár kifejezetten a püspökről szól, alap-jában véve a megyéspüspök szolgálatára koncentrál, ami nem alkal-mazható teljes egészében a címzetes püspökre, aki a valóságban csak egy egyházmegye címére szentelődik, de lényegében nincs saját egyházmegyéje. A 2. vatikáni zsinat alatt a koadjutorok nem kaptak joghatóságot és feladatot, így a Zsinat őket külön is megemlíti. A koadjutor és a segéspüspök is csak a püspök munkatársai.[33]

A 2. vatikáni zsinat utáni dokumentumok közül kiemelkedik VI. Pál pápa *De episcoporum muneribus* motu proprioja, a püspök felmentői hatalmáról.[34] A megyéspüspök alatt érti nemcsak a rezidenciális püspököt, hanem mindazokat, akik jogilag azonos elbírálás alá esnek, mint pl., az apostoli vikárius és prefektus, az állandó jelleggel kinevezett apostoli kormányzó, a prelátus és apát. Tehát bennfoglaltan a címzetes püspökre is utal. A másik zsinat utáni dokumentum az *Ecclesiae Sanctae* kezdetű motu proprio, amely irányelveket ad négy zsinati dokumentum végrehajtásához, köztük a *Christus Dominus* zsinati dekrétumhoz.[35] De nem ebben a dokumentumban nem találunk kifejezett említést a címzetes püspökökről.

A püspökökről szóló zsinat utáni dokumentumok közül kiemelkedik a Püspöki Kongregáció által kiadott Direktórium a Püspökök Pasztorális Szolgálatáról.[36] A direktórium az egyházmegye vagy más részegyházak élén álló püspökök pasztorális szolgálatához ad tanácsokat, mint pl. a püspök a hit őrzője és tanítója, közösségének főpapja, atyaja és pásztora. Ugyanakkor a püspökség és a püspöki szolgálat alapvető princípiumait is kiemeli, mind az egyetemes, mind a részegyházakban. Bár mindezt bennfoglaltan vonatkoztathatjuk a címzetes püspökre is, de szoros értelemben véve csak valamely egyházmegye ill. részegyház, vagy kristushívők csoportjának szolgálatára kinevezett címzetes püspökökre vonatkozik. Így is azonban csak fictio juris marad, hisz szolgálatát nem abban az részegyházban végzi, aminek címét viseli.

---

[33] *Christus Dominus* (= *CD*), n. 25, in *AAS*, 58 (1966), pp. 685–686.

[34] Vö. VI. Pál pápa *De episcoporum muneribus* kezdetű motu proprioja, 1966. június 15, in *AAS*, 58 (1966), pp. 467–472.

[35] Vö. VI. Pál pápa *Ecclesiae Sanctae* kezdetű motu proprioja, 1966. augusztus 6, in *AAS*, 58 (1966), pp. 757–787.

[36] Vö. PÜSPÖKI KONGREGÁCIÓ, *Direktórium a püspökök pasztorális szolgálatáról*, 1973. február 22, in Sacra Congregatio pro Episcopis, *Directorium de pastorali ministerio episcoporum*, Civitatis Vaticana, Typis Polyglottis Vaticanis, 1973, 252 p.

Befejezés

Amit a fentiekben a címzetes püspökökről elmondtunk, csupán egy részét képezi egy nagyobb tanulmánynak, ahhoz, hogy teljes képet alkossunk a címzetes püspök intézményéről és Egyházban betöltött jogi szerepéről. Még beszélhetnénk a címzetes püspök kinevezésének körülményeiről, ezt szabályozó egyházi törvényekről, államegyházjogi rendeletekről, a címzetes püspök kötelességeiről és jogairól, hivatala megszűnéséről, de mindez egy másik tanulmány tárgyát képezi.

A címzetes püspök hivatalának kialakulását illetően mégsem világos a történelemben az a pont, amikor elkezdődött. Bár sokan fölösleges intézménynek tekintik, de tény, hogy jelen vannak az Egyházban. Kevésbé élteti őket az a remény, hogy egykori egyházmegyéjüket egyszer majd birtokba vehetik, azonban a kinevezésük mutatja, hogy az egyháznak joga van püspökök kinevezésére ezekre a területekre is. Szerepük többnyire kisegítő jellegű a részegyházakban illetve a világegyház számára, de mindig, mint a püspöki kollégium tagjai, és egységben annak fejével a Római pápával. Így gyakorolják a szentelésben kapott munusaikat, a megszentelés, tanítás és kormányzás feladatát Isten népe szolgálatára.

A 2. vatikáni zsinat ekkléziológiája, a püspökről szóló egyházi tanítás, valamint az Egyház szentségi struktúrája fényében azonban szükségessé válik a címzetes püspök intézményének átgondolása. Ugyanis a püspökszentelés a házasságkötés analógiája szerint, állandó köteléket képez a püspök és a részegyház között, azaz a krisztushívők (klerikusok és világiak) csoportja között, akik számára szentelték. Ezért állítja 2. vatikáni zsinat, hogy a püspökök az apostolok utódaiként viszik tovább a krisztusi küldetést, az egyházi rend teljességét birtokolják, egységben a püspöki kollégiummal és annak fejével, a római pápával gyakorolják a tanítás, megszentelés és kormányzás feladatát.[37] Ez pedig nem csak cím, hanem mindig a lelkek szolgáltáért van. A *Lumen Gentium* zsinati dokumentum a püspökség három elemét sorolja fel, éspedig: a fölszentelés, a hierarchikus közösség, és a kánoni küldés. Az első két elem a püspöknek a püspöki kollégiummal való kapcsolatát foglalja magába, a harmadik pedig az Egyház szolgálatára való küldetést jelenti.[38] A Püspöki Kongregáció is a címzetes püspöki kinevezés helyett a kánoni küldést hangsúlyozza a püspökök jogi állapotának meghatározására.[39] A címzetes szék ugyanis nem

---

[37] Vö. *LG*, nn. 21–27.

[38] Vö. *LG*, n. 22.

[39] Vö. Püspöki Kongregáció 1977. október 17-én kiadott tájékoztatása, "De titulo tribuendo Episcopis Coadiutoribus c.i.s.", és "De titulo tribuendo Praelatis (nullius)",

fejezi ki megfelelően a meghatározott kánoni küldést, azonban ehe-lyett a kánoni küldést mindig az határozza meg, amilyen szolgálatra szentelik. Így fölveszik az illető részegyház nevét.

A címzetes püspök intézménye tehát egy régi, jelentős egyházi hagyományt őriz meg, éspedig a püspök viszonyát a szolgálathoz, a lelkek szolgálatához. A nem létező egyházmegye esetén azonban – ahol hiányzik mind a klérus, mind a krisztushívők közössége – mindez csupán *fictio juris* marad, hisz a 2. vatikáni zsinat tanítása fényében a püspökség, az egyházmegye, azaz a krisztushívők csoportjának szolgálata nem méltóság, vagy *megtisztelő* cím, hanem igenis a lelkek szolgálata, aminek gyökere a püspökszentelésben van. Így a címzetes püspök intézménye, mint olyan, lassan átadja helyét a kánoni küldésnek, hisz ez jobban kifejezi, mind teolgiai mind kánoni szempontból a püspöki szolgálat lényegét.[40]

---

in *Communicationes,* 9 (1977), p. 223–224, "De titulo tribuendo Episcopis officio renuntiantibus", in *Communicationes,* 10 (1978), p. 18, valamint Notif. *Ho l'onore*, 1997. nov. 20, nn. 2, 5, in *Pastoralis Militum Cura*, 1997.

[40] Vö. V. DE PAOLIS, "Nota sul titolo di consacrazione episcopale", in *Ius Ecclesiae*, 14 (2002), pp. 59-79.